

Kohtuasi C-400/23

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

29. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

29. juuni 2023

Süüdistatav:

VB

Põhikohtuasja ese

Kriminaalasja kohtulik arutamine süüdistatava osavõtuta

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 esimese lõigu punkti b alusel esitatud eelotsusetaotlus

Eelotsuse küsimused

1.1. Kas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teist lauset tuleb tõlgendada nii, et isikut, kellele on – ilma et esineks mõnda lõikes 2 osutatud olukorda – tagaselja tehtud otsusega mõistetud vabadusekaotuslik karistus, tuleb süüdimõistvast otsusest teavitada, kui ta karistuse täitmisele pööramiseks kinni peetakse?

1.2. Milline sisu on nõudel „otsusest teavita[da]“ direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lause tähenduses ja kas see eeldab kõnealuse otsuse koopia üleandmist?

1.3. Kui esimese küsimuse esimesele ja teisele alaküsimusele vastatakse eitavalt: Kas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lausega on vastuolus, kui liikmesriigi kohus otsustab tagada kõnealuse otsuse koopia üleandmine?

2.1. Kas liikmesriigi õigusnormid, mis – olukorras, kus kriminaalasjas esitatud süüdistus vaadatakse läbi süüdistatava osavõtuta ja tehakse süüdimõistev otsus, ilma et direktiivi artikli 8 lõike 2 tingimused oleksid täidetud – ei reguleeri, kas ja kuidas teavitada tagaselja tehtud otsusega süüdi mõistetud isikut tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele tema osavõtul, ja eelkõige kui kõnealune teavitamine jäetakse tagaseljaotsusega süüdi mõistetud isiku kinnipidamisel tegemata, on kooskõlas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lausega?

2.2. Kas oluline on asjaolu, et riigisisene õigusnorm – kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artikkel 423 – sätestab, et tagaseljaotsusega süüdi mõistetud isikut teavitatakse tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele, kuid alles siis, kui isik on esitanud taotluse süüdimõistva kohtuotsuse tühistamiseks ja uue kohtuliku arutamise korraldamiseks tema osavõtul, ja asjaomane teave edastatakse talle kõnealuse taotluse läbivaatamise alusel tehtud kohtuotsusega?

2.3. Kui vastus on eitav: Kas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lause ja artikli 10 lõike 1 nõudeid on järgitud, kui kohus, kes vaatab kriminaalasjas esitatud süüdistuse läbi süüdistatava osavõtuta ja teeb süüdimõistva kohtuotsuse, ilma et esineks mõnda direktiivi artikli 8 lõikes 2 osutatud olukorda, viitab oma otsuses selle isiku õigusele taotleda uut kohtulikku arutamist või muule õiguskaitsevahendile ja kohustab isikuid, kes süüdi mõistetud isiku kinni peavad, andma isikule üle selle otsuse koopia?

2.4. Kui vastus on jaatav: Kas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lausega on vastuolus, kui kohus, kes teeb süüdistatava suhtes tagaselja süüdimõistva kohtuotsuse, ilma et esineks mõnda direktiivi artikli 8 lõikes 2 osutatud olukorda, otsustab oma otsuses viidata isiku õigusele taotleda uut kohtulikku arutamist või muule õiguskaitsevahendile vastavalt artiklile 9, ja kohustab isikuid, kes süüdi mõistetud isiku kinni peavad, andma isikule üle selle otsuse koopia?

3. Milline on võimalik varaseim ja milline on võimalik hiliseim aeg, millal kohus peab otsustama, kas süüdistatava osavõtuta toimunud kriminaalaja kohtulik arutamine ei vasta direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 2 tingimustele, ja peab võtma meetmeid, et tagada direktiivi artikli 8 lõike 4 teises lauses ette nähtud teavitamine?

4. Kas kolmandas küsimuses osutatud otsustamisel tuleb arvesse võtta süüdistaja ja kohtulikult arutamisel puuduva süüdistatava kaitsja seisukohti?

5.1. Kas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teises lauses sisalduv väljend „võimalu[s] asjaomane otsus vaidlustada“ viitab õigusele esitada

apellatsioonkaebus kõrgema astme kohtule või õigusele jõustunud kohtuotsus vaidlustada?

5.2. Milline peab olema selle teavituse sisu, millega antakse isikule, kes on süüdi mõistetud tagaselja, ilma et lõike 2 tingimused oleksid täidetud, direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt teada „õigusest taotleda artikli 9 kohaselt uut kohtulikku arutelu või muud õiguskaitselahendit“: kas teavitada tuleb õigusest kasutada asjaomast õiguskaitselahendit, kui isik tagaselja tehtud süüdimõistva otsuse vaidlustab, või õigusest esitada asjaomane taotlus, kusjuures taotluse põhjendatust tuleb hinnata hiljem?

6. Milline sisu on direktiivi (EL) 2016/343 artikli 9 esimeses lauses sisalduval väljendil „muule õiguskaitselahendile, mis võimaldab kohtuasja, sealhulgas uued tõendid, uuesti sisuliselt läbi vaadata, mis võib viia algse otsuse tühistamiseni“?

7. Kas riigisisene õigusnorm – NPK artikli 423 lõike 3 –, mis näeb ette, et tagaselja süüdi mõistetud isiku taotlus korraldada uus kohtulik arutamine vaadatakse läbi ja rahuldatakse ainult tingimusel, et isik ilmub kohtusse, on kooskõlas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõikega 4 ja artikliga 9?

8. Kas direktiivi (EL) 2016/343 artikli 8 lõike 4 teine lause ja artikkel 9 on kohaldatavad õigeks mõistetud isikute suhtes?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1; edaspidi „direktiiv 2016/343“ või „direktiiv“)

Riigisisised õigusnormid

Karistusseadustik (Nakazatelen kodeks, edaspidi „NK“)

Kriminaalmenetluse seadustik (Nakazateleno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“)

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 VB-le on esitatud süüdistus narkootikumide kasvatamise ja levitamisega rikastumise eesmärgil organiseeritud kuritegelikus ühenduses osalemises koos teatud arvu muude isikutega ning relva omamises, mis on karistatav vastavalt karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks, edaspidi „NK“) artikli 321 lõike 3 punktile 2 koostoimes lõikega 2, samuti kollektiivses narkootikumide ja narkootikumide lähteainete omamises kolmel juhul, mis on karistatav vastavalt NK artikli 354a lõikele 2 ja lõikele 1 koostoimes artikli 20 lõikega 2, ning

kollektiivses tulirelvade ja laskemoona vajaliku loata omamises, mis on karistatav vastavalt NK artikli 339 lõikele 1 koostoimes artikli 20 lõikega 2. Nende süütegude eest on ette nähtud vabadusekaotuslikud karistused 3 aastast 10 aastani esimesel, 3 aastast 10 aastani ning 5 aastast 15 aastani teisel ja 2 aastast kuni 8 aastani kolmandal juhul.

- 2 Kriminaalmenetlust on viidud algusest peale läbi VB osavõtuta. Praeguse hetkeni ei ole teda ametlikult teavitatud temale esitatud süüdistustest. Lisaks sellele ei ole teda teavitatud ei sellest, et süüdistus saadeti kohtusse, ega kohtuistungiga kuupäevast ja kohast ega tema ilmutata jätmise tagajärgedest.
- 3 Selle põhjuseks on asjaolu, et teda ei ole võimalik leida. Kohtueelse uurimise käigus põgenes ta vahetult enne seda, kui politsei ta kahtlustatavana kinni võtta sai. Teda otsiti taga ka Euroopa vahistamismäärusega, ent ei leitud. Seetõttu ei ole teda ka temale esitatud süüdistusest teavitatud. Kohtumenetluse raames kuulutati ta uuesti tagaotsitavaks. Vastavalt värskeimale teabele, mis saadi 2023. aasta juunis, ei ole teda võimalik leida.
- 4 Kriminaalasja kohtueelse ja kohtumenetluse käigus esindasid teda kolm määratud kaitsjat. Mitte keegi nendest pole teda kunagi näinud ega ole tema ega tema sugulastega kontaktis olnud.
- 5 Menetlus on ikka veel pooleli. On olemas teatud tõenäosus, et VB-le mõistetakse karistuseks vabadusekaotus, mis tal tuleb tegelikult ära kanda. Siiski on olemas ka teatud tõenäosus, et leitakse, et ta ei ole süüdi ja ta mõistetakse õigeks.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 6 **Esimese küsimuse esimese alaküsimuse põhjendus:** Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 esimese lause kohaselt võib kriminaalasja kohtulik arutamine toimuda süüdistatava osavõtuta, isegi kui lõike 2 nõuded ei ole täidetud. Teises lauses on siiski kehtestatud tingimus, et isiku teavitamisel otsusest ja isiku kinnipidamisel [tlk märkus: bulgaariakeelse versiooni teine lause on mitmetähenduslik, kuivõrd seal on kasutatud väljendit „по-специално когато лицето е задържано“, mida võib tõlkida kui „eelkõige, kui isik kinni peetakse“, aga ka kui „eelkõige, kui isik on kinni peetud/vahi alla võetud“] teavitatakse isikut ka tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele. Tekib küsimus, kas seda isikut – kui ta on talle mõistetud vabadusekaotusliku karistuse täitmisele pööramiseks vahi alla võetud – tuleb tingimata teavitada ka otsusest, millega ta süüdi mõisteti.
- 7 Võimalik on ka tõlgendus, et kõnealune säte ei näe sellise teavitamise kohustust ette, kuivõrd selles on märgitud: „otsusest teavitamisel“. Kehtestatakse tingimus, et vaid siis, kui võimalik sündmus saabub – „teavitamisel“ (inglise keeles „when“, prantsuse keeles „lorsque“) –, nimelt kui otsusest teavitatakse, tekib liikmesriikidel kohustus anda tagaselja süüdi mõistetud isikule teavet tagaseljamenetluse vastu kasutatavate õiguskaitsevahendite kohta.

- 8 Seda tõlgendust saab põhjendada alternatiiviga „otsusest teavitamisel“ või „kui nad tabatakse“. Eelkõige kinnipidamine toob automaatselt kaasa kohustuse teavitada tagaseljaotsuse vastu õiguskaitsevahendite kasutamise võimalusest. Seega ei ole isikut, kes on juba vahi all, üldse vaja teavitada otsusest, millega ta süüdi mõisteti.
- 9 Siiski tuleb kõne alla ka tõlgendus, mille kohaselt peab selline teavitamine tingimata toimuma, kuna see on eeldus, et isik, kes on süüdi mõistetud – ilma et esineks mõnda direktiivi artikli 8 lõikes 2 osutatud olukorda –, saaks asjaoludest teadlik olles otsustada, kas ta soovib kasutada süüdimõistva tagaseljaotsuse vastu õiguskaitsevahendeid. Väljendit „eelkõige siis, kui nad tabatakse“ tuleks seega tõlgendada nii, et kinni peetud süüdi mõistetud isikut tuleb otsusest, millega ta süüdi mõisteti, tingimata teavitada.
- 10 Järelikult tekib küsimus, kas väljend „eelkõige siis, kui [...]“ (inglise keeles „in particular when“, prantsuse keeles „en particulier au moment de“) puudutab (1) teavitamist tagaseljamenetluse vastu kasutatavatest õiguskaitsevahenditest – mis tähendab, et see teave antakse isiku kinnipidamisel, või (2) kinni peetud isiku teavitamist otsusest, millega ta tagaselja süüdi mõisteti – mis tähendab, et teda teavitatakse sellest otsusest siis, kui ta kinni peetakse. Teisel juhul on teavitamine õiguskaitsevahendite kasutamise võimalusest vahetult seotud teavitamisega süüdimõistvast kohtuotsusest ja mitte isiku kinnipidamisega.
- 11 Peale selle tekib küsimus sidesõna „ka“ kohta (inglise keeles „also“, prantsuse keeles „également“), nimelt kas sellega on mõeldud, et otsusest teavitamine on midagi selget ja kaheldamatut, kuid koos otsusest teavitamisega tuleb anda teavet ka tagaseljamenetluse vastu kasutatavate õiguskaitsevahendite kohta.
- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on teisenäsi nimetatud seisukohal. Õiguskaitsevahendite tõhus kasutamine tagaseljamenetluse vastu eeldab, et süüdi mõistetud isikule on tema süüdimõistmise põhjused teada – ainult siis saab ta hinnata, kas ta soovib kasutada õiguskaitsevahendeid ja kuidas ta soovib sõnastada oma argumente. Sellist teavitamist nõuab juba põhiõiguste harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud tõhusa õiguskaitsevahendi nõue.
- 13 **Esimese küsimuse teise alaküsimuse põhjendus:** Tekib küsimus ka kõnealuse teavitamise laadi kohta. Kas eeldamiseks, et süüdimõistetud on otsusest teavitatud, piisab asjaolust, et isik on kinni peetud ja vahi alla võetud? Asi on nii siis, kui iga kinnipidamine on süüdimõistmise tagajärg, ja isik peab niipea, kui ta on kinni peetud, teadma, et ta on kohtu otsusega süüdi mõistetud.
- 14 Või on teavitamine nõuetekohane pigem siis, kui kinni peetud isik saab tutvuda selle kohtuotsuse osadega, millega ta süüdi mõisteti – näiteks resolutsiooniga, milles on üldiselt kirjeldatud tegu, mille tõttu ta süüdi tunnistati, õiguslikku liigitust, määratud vabadusekaotuslikku karistust ja selle kestust? See võib olla nii juhul, kui eeldada, et kõnealune teavitamine on piisav, et isik saaks enda süüdimõistmisest teada.

- 15 Või on vaja, et talle tehakse kättesaadavaks koopia kogu kohtuotsusest, millega ta süüdi mõisteti? See võib olla nii juhul, kui eeldada, et tagaselja süüdi mõistetud isik, kes on talle määratud vabadusekaotusliku karistuse täitmisele pööramiseks vahi alla võetud, saab teha kaalutletud otsuse, kas ja kuidas kasutab ta süüdimõistva otsuse vastu õiguskaitsevahendeid, üksnes siis, kui talle tehakse teatavaks kohtuotsuse terviktekst.
- 16 Või tuleb tagaselja süüdi mõistetud isikule (talle või tema advokaadile) – kui ta esitab asjaomase taotluse – anda lisaks võimalus tutvuda kõikide menetlustoimikutega? See võib olla nii juhul, kui asuda seisukohale, et otsusest on tegelikult ja tõhusalt teavitatud siis, kui tagaselja süüdi mõistetud isikul on lisaks otsuse koopia olemasolule teada ka faktiline ja õiguslik kontekst, milles see otsus tehti – ja see eeldab menetlustoimikutega tutvumist. Kohtuotsust ei saa nimelt mõista õigesti, kui seda loetakse eraldi ja menetlusedokumentidest isoleeritult. Seega tuleb kõne alla, et otsuse vastu ei saa õiguskaitsevahendeid tõhusalt kasutada, kui puudub võimalus tutvuda menetlusedokumentidega.
- 17 **Esimese küsimuse kolmanda alaküsimuse põhjendus:** On võimalik, et Euroopa Kohus vastab kahele esimesele küsimusele eitavalt. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski vajalikuks tagada, et võimaliku vabadusekaotusliku karistuse mõistmise korral saab VB kinnipidamisel kätte süüdimõistva kohtuotsuse koopia. Tekib küsimus, kas see on liidu õigusega vastuolus.
- 18 Eelkõige võib asi olla nii, et argumendid, millele tuginedes annab Euroopa Kohus kahele esimesele küsimusele eitava vastuse, on sellised, mis viivad järelduseni, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul on keelatud võtta meetmeid kõnealuse teavitamise tagamiseks, sest see tooks kaasa liidu õiguse rikkumise.
- 19 Kui Euroopa Kohus jõuab järeldusele, et selline keeld puudub, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus saada kahele esimesele küsimusele sisulist vastust, olgugi et ta ei ole kohustatud tagama tagaselja süüdi mõistetud isiku edaspidist teavitamist (8. juuni 2023. aasta kohtuotsus liidetud kohtuasjades C-430/22 ja C-468/22, EU:C:2023:458).
- 20 **Teise küsimuse esimese alaküsimuse põhjendus:** Riigisisene õigus võimaldab kriminaalasjas esitatud süüdistust läbi vaadata süüdistatava osavõtuta, ilma et esineks mõnda direktiivi artikli 8 lõikes 2 osutatud olukorda. Käesolevas asjas näeb riigisisene õigus isikliku osavõtu õiguse kaitsmiseks ette eriomase mehhanismi – NPK artikli 423. Kõnealune mehhanism jõustub kohe, kui tagaseljaotsus on lõplikuks muutunud. Selle lähtepunkt on tagaselja süüdi mõistetud isiku taotlus menetlust uuendada põhjendusega, et asja arutati ja asjas tehti otsus tema osavõtuta. Taotlus vaadatakse läbi eriomases kohtumenetluses. Oma sisulises otsuses kohus kas tunnustab õigust taotleda menetluse uuendamist või eitab selle õiguse olemasolu; esimesel juhul uuendab kohus menetlust ja uus kohtulik arutamine toimub süüdistatava osavõtul.

- 21 Sellises olukorras tekib küsimus, kas kõnealune riigisisene õigusnorm on kooskõlas direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 ja artikli 9 süsteemiga. See küsimus tekib tulenevalt sellest, et riigisisene õigusnorm ei reguleeri, kas ja kuidas teavitada tagaselja tehtud otsusega süüdi mõistetud isikut tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele tema osavõtul. Tegelikult ei saa isik seda teavet ka siis, kui ta kinni peetakse või kui tema suhtes tehtud süüdimõistev kohtuotsus talle teatavaks tehakse, kui teatavaks tegemine toimub süüdi mõistetud isiku algatusel.
- 22 **Teise küsimuse teise alaküsimuse põhjendus:** Tuleb märkida, et kuigi riigisisenes õiguses on ette nähtud, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 4 osutatud teave tuleb esitada, on selle esitamine ette nähtud hilisemal ajal. Nimelt näeb riigisisene õigus ette mehhanismi tagaselja süüdi mõistetud isikule teabe andmiseks selle kohta, kas tal on õigus uuele kohtulikule arutamisele või mitte.
- 23 Kõnealuse teabe kättesaamiseks peab süüdi mõistetud isik eelkõige esitama kõigepealt taotluse tagaseljaotsuse tühistamiseks ja uue kohtuliku arutamise korraldamiseks tema osavõtul. Kohus teeb otsuse, olles hinnanud selle taotluse põhjendatust. Selle otsusega kohus kas tunnustab õigust uuele kohtulikule arutamisele või eitab selle õiguse olemasolu, tühistades tagaseljaotsuse ja määrates uue kohtuliku arutamise süüdistatava osavõtul või jättes taotluse rahuldamata. Sel viisil antakse tagaselja süüdi mõistetud isikule pärast selle otsuse teatavakstegemist, mille tegi kohus tema taotluse kohta korraldada uus kohtulik arutamine, teavet selle kohta, kas põhikohtuasi, milles ta tagaselja süüdi mõisteti, on läbi viidud sellistel tingimustel, mis annavad talle õiguse uuele kohtulikule arutamisele, või mitte.
- 24 Tekib küsimus, kas kõnealuse riigisisese õigusnormiga on õigesti üle võetud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõige 4 ja artikkel 9, arvestades direktiivi artikli 10 lõikes 1 ja harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud nõuet teha tagaseljamenetluse vastu kättesaadavaks tõhus õiguskaitsevahend. Direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt tuleb isikut õigusest taotleda uut kohtulikku arutamist teavitada varem, nimelt siis, kui süüdi mõistetud isikut otsusest teavitatakse ja/või kui ta kinni peetakse. Põhjus seisneb selles, et kõnealusel teavitamisel peab olema soovitatav toime, mis tähendab, et süüdimõistetu peab suutma hinnata, kas ta soovib kasutada oma õigust taotleda uut kohtulikku arutamist või nõustub oma süüdimõistmisega (vt 19. septembri 2019. aasta kohtuotsus C-467/18, EU:C:2019:765, punkti 50 esimene lause). Kui õigusest taotleda uut kohtulikku arutamist antakse teada alles pärast seda, kui kohus on teinud uue kohtuliku arutamise taotluse kohta otsuse, ei kujuta see teavitamine endast enam õiguskaitsevahendit direktiivi tähenduses.
- 25 **Teise küsimuse kolmanda alaküsimuse põhjendus:** On võimalik, et Euroopa Kohus vastab kahele eespool käsitletud küsimusele eitavalt ja otsustab, et Bulgaaria õigusnormid ei ole direktiiviga kooskõlas.
- 26 Seepärast soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ta võib jätkata kohtuasja menetlemist VB osavõtuta, võttes teatud meetmed, mis on artikli 10

lõike 1 kohaselt piisavalt tõhusad, et tagada VB-le direktiivi artikli 8 lõike 4 teisest lausest tulenev õigus saada teavet. Direktiivi artikli 8 lõike 4 teises lauses on märgitud, et „liikmesriigid“ „tagavad“ teatud kaitsetaseme – käesoleval juhul teavitamise. Kõnealuse tagatise võib seega lisaks liikmesriigi seadusandjale anda ka liikmesriigi kohus, kes kohaldab omaenda õigust vastavalt, et saavutada liidu õigusega kooskõlas olev tulemus.

- 27 Euroopa Kohus on juba märkinud, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõigete 2–4 kohased tingimused kriminaalasja menetlemiseks süüdistatava osavõtuta ja direktiivi artikli 9 kohane õigus uuele kohtulikule arutamisele on vahetu õigusmõjuga (19. mai 2022. aasta kohtuotsus C-569/20, EU:C:2022:401, punkt 28). Seega saab eelotsusetaotluse esitanud kohus vahetult hinnata, kas VB suhtes alustatud kriminaalmenetlus on hõlmatud mõnega direktiivi artikli 8 lõikes 2 osutatud olukordadest. Nagu eespool märgitud, on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et – vähemasti eelotsusetaotluse esitamise ajal – see nii ei ole.
- 28 Üks riigisisese menetluse põhimõte on teavitada süüdistatavat tema õigustest ja anda talle võimalus neid kasutada. Kuna VB-l on direktiivi 2016/343 artikli 9 alusel vahetult kohaldatav õigus uuele kohtulikule arutamisele, tuleneb sellest (riigisisese õiguse alusel) eelotsusetaotluse esitanud kohtu kohustus võtta vajalikud meetmed, et tagada direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt tema teavitamine nendest õigustest, ja teha seda piisavalt tõhusalt, et ta saaks seda teavet kasutada (direktiivi artikli 10 lõige 1).
- 29 Käesolevas kohtuasjas esineb teatud tõenäosus, et VB suhtes tehakse otsus, millega ta tunnistatakse süüdi ja mõistetakse talle vabadusekaotuslik karistus. Kui ei ilmne uusi asjaolusid, tehakse seda tagaselja ja muudel tingimustel kui direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused. Sellest järeldub, et VB-l on võimalik kasutada süüdimõistva tagaseljaotsuse vastu õiguskaitsevahendeid, mis on talle Euroopa Liidu õiguse kohaselt vahetult kättesaadavad (direktiivi artikkel 9).
- 30 Seega tekib küsimus, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus täidab direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teises lauses sätestatud nõude tagada teavitamine direktiivi artikli 9 kohasest õigusest, kui ta (1) viitab oma otsuses sõnaselgelt nendele asjaoludele, sealhulgas õigusele uuele kohtulikule arutamisele või muudele õiguskaitsevahenditele, ning lisaks (2) kohustab isikuid, kes tagaseljaotsusega süüdi mõistatud VB hiljem kinni peavad, andma talle üle kohtuotsuse koopia. Lisaks tekib küsimus, kas kirjeldatud viis tagada direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohane teavitamine on piisavalt tõhus, nagu on nõutud direktiivi artikli 10 lõikes 1.
- 31 **Teise küsimuse neljanda alaküsimuse põhjendus:** On võimalik, et Euroopa Kohus leiab, et riigisisene õigusnorm on liidu õigusega täielikult kooskõlas näiteks seetõttu, et NPK artikli 423 kohane riigisisene õiguskaitsevahend vastab

direktiivi 2016/343 artikli 8 lõigete 2–4 ja artikli 9 kohasele õiguskaitsevahendile või on piisav õiguskaitsevahend isegi siis, kui see sellele ei vasta.

- 32 Sellises olukorras näib, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul ei ole vaja teha mingeid jõupingutusi, et tagada, et tagaselja mõistetud vabadusekaotusliku karistuse täitmisele pööramiseks kinni peetud VB-d teavitataks juba kinnipidamise hetkel ka tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele vastavalt direktiivi artikli 8 lõikele 4 koostoimes artikliga 9.
- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski vajalikuks võtta meetmeid, et tagada süüdi mõistetud isiku nõuetekohane teavitamine tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele. Seepärast esitatakse küsimus, kas see ei ole liidu õigusega keelatud, eelkõige kas eelotsusetaotluse esitanud kohus rikuks seadust, kui ta võtaks küsimuses nimetatud meetmed, et tagada tagaselja süüdi mõistetud isiku teavitamine tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele kooskõlas direktiivi 2016/343 artikliga 9, ja kas selline tegevus oleks vastuolus direktiivijärgse kohtulikust arutamisest isikliku osavõtu õiguse kaitse süsteemiga, samuti muude liidu õigusnormidega, ja seetõttu tuleks sellest tingimata loobuda.
- 34 **Kolmanda küsimuse põhjendus:** Eespool toodud vastustest tuleneb, et liidu õigus lubab või vähemasti ei keela liikmesriigi kohtul, kes arutab asja süüdistatava osavõtuta, kui direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused ei ole täidetud, võtta meetmeid, et tagada, et tagaselja süüdi mõistetud isikule antakse teavet süüdimõistva tagaseljaotsuse vastu kasutatavate õiguskaitsevahendite kohta.
- 35 Kolmanda küsimusega soovitakse teada, millal peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kriminaalmenetluse käigus 1) otsustama, et süüdistatava osavõtuta toimuv kriminaalasja kohtulik arutamine ei vasta direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 2 tingimustele, mistõttu on vaja tagada direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohane teavitamine, ning lisaks sellele 2) seda tagatist rakendama, see tähendab looma ja kohaldama mehhanismi, mille abil toimub kõnealune teavitamine tagaseljaotsusega süüdi mõistetud isiku kinnipidamise ja/või tagaseljaotsuse teatavaks tegemise ajal.
- 36 Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt tuleb tagada, et isikut, kes on süüdi mõistetud tagaselja, ilma et direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused oleksid täidetud, teavitataks tagaseljamenetluse vastu kasutatavatest õiguskaitsevahenditest, mis on talle kättesaadavad direktiivi artikli 9 kohaselt. Tagatise rakendamiseks on vaja kolme eraldi meetet. Esiteks peab eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustama, kas direktiivi artikli 8 lõike 2 tingimused on täidetud või mitte. Teiseks (kui vastus on eitav) tuleb tagaselja süüdi mõistetud isiku kasuks tunnustada, et ta saab kasutada ühte või mitut direktiivi artiklis 9 osutatud õiguskaitsevahendit. Kolmandaks tuleb võtta meetmeid, et tagada, et tagaseljaotsusega süüdi mõistetud isik saaks kõnealusest tunnustamisest (teine meede) hiljem teada, eelkõige tema kinnipidamise ja/või kohtuotsuse teatavaks tegemise ajal (nt kohustades täidesaatvaid asutusi andma

- tagaseljaotsusega süüdi mõistetud isikule pärast tema kinnipidamist üle kohtuotsuse, milles kõnealune tunnustamine otsustati).
- 37 Direktiivi 2016/343 artiklitest 8–10 ei nähtu esimene võimalik ajahetk, millal tuleks anda direktiivi artikli 8 lõike 4 teises lauses ette nähtud tagatis. Euroopa Kohtu praktikast tuleneb siiski, et see peab toimuma kohtulikult arutamisel, kus tehakse lõplik otsus süü kohta ja mõistetakse karistus.
- 38 See on nii, kui pidada silmas, et Euroopa Kohus on sedastanud, et selle tuvastamiseks, kas kriminaalasja kohtulik arutamine on toimunud süüdistatava osavõtuta, ja seega osavõtu puudumise laadi kindlaksmääramiseks (kas see vastab direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimustele või mitte) tuleb hinnata faktilisi asjaolusid, mis iseloomustavad süüdistatava puudumist kohtulikult arutamisel, mille tulemusel tehti faktiliste ja õiguslike küsimuste kohta lõplik kohtuotsus (17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, punkt 48, ja 23. märtsi 2023. aasta kohtuotsus C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, punktid 52 ja 53).
- 39 Varasemal ajal ei saa seda tuvastada, sest süüdistatava edaspidine ilmumine kohtusse viiks järelduseni, et talle direktiivi artikli 8 lõikest 1 tulenevat õigust viibida kohtulikult arutamisel on järgitud. Näiteks käesoleval juhul lubaks määratud kaitsja edaspidine ilmumine kohtusse ja tema avaldus, et süüdistatavale on kohtulik arutamine teada, teha järelduse, et direktiivi artikli 8 lõike 2 punkt b on kohaldatav.
- 40 Mis puudutab võimalikku hiliseimat aega, siis tuleb arvesse võtta direktiivi 2016/343 põhjenduse 12 kolmandat ja neljandat lauset. Seal on märgitud, et direktiiv on kohaldatav kuni sisulise otsuse lõplikuks muutumiseni ja direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu õiguskaitsevahendid, mida saab kasutada alles siis, kui asjaomane otsus on muutunud lõplikuks. Lisaks on direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause säte oluline osa mehhanismist, millega kaitstakse direktiivi artikli 8 lõikes 1 sätestatud õigust osaleda isiklikult kohtulikult arutamisel. Seetõttu peaksid liikmesriigid võtma meetmeid, et tagada selle kohaldamine menetluse ajal ja enne tagaseljaotsuse lõplikku jõustumist. See tähendab, et otsus, millega määratakse osavõtu puudumise laad – kas see vastab direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimustele või mitte –, tuleks teha enne, kui süüdistatava suhtes tehtud tagaseljaotsus on muutunud lõplikuks.
- 41 Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib tähelepanu sellele, et tema sisulise otsuse peale võib esitada apellatsioonkaebuse 15 päeva jooksul alates otsuse tegemise kuupäevast. Kui apellatsioonkaebust ei esitata, jõustub otsus 16. päeval ja muutub seega lõplikuks. Seega võib sellest saada lõplik sisuline otsus.
- 42 Seepärast soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus täpselt teada, millal peab ta menetluse ajal võtma järgmised meetmed: 1) otsustama, kas tegemist on tagaseljamenetlusega, mille puhul ei ole täidetud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused; 2) jaatava vastuse korral märkima, milliseid

õiguskaitsevahendeid saab VB kasutada; 3) võtma vajalikud meetmed, et tagada tema teavitamine õiguskaitsevahenditest tema kinnipidamisel ja/või talle otsuse teatavaks tegemisel.

- 43 Esineb liidu õiguse rikkumise oht, kui see otsus tehakse hiljem, sealhulgas alles pärast seda, kui tagaselja süüdi mõistetud isik on tabatud ja kinni peetud. Sellel on kaks põhjust. Esiteks, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus teeks alles siis selle otsuse ja võtaks meetmeid, et tagada otsuse teatavakstegemine tagaselja süüdi mõistetud isikule, ei kuuluks tema meetmed direktiivi kohaldamisalasse, kuna direktiiv ei ole pärast kohtuotsuse lõplikuks muutumist kohaldatav (põhjenduse 12 neljas lause). Teiseks võtab sellise otsuse tegemine ja selle tagamine, et otsus tagaselja süüdi mõistetud isikule teatavaks tehakse, teatava aja, mistõttu ei toimu teatavakstegemine tagaselja süüdi mõistetud isiku kinnipidamise ajal (nagu on ette nähtud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teises lauses), vaid hiljem, isegi märkimisväärselt hiljem. Selline hilinenud tagamine ei vasta direktiivi artikli 10 lõikes 1 ja harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud tõhususe nõudele.
- 44 **Neljanda küsimuse põhjendus:** Tekib küsimus, milline on menetluskord, mille alusel peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kindlaks tegema, kas VB puudumise laad on selline, mis ei kuulu direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 2 kohaldamisalasse, ja kuidas ta peab tagama direktiivi artikli 8 lõike 4 kohaselt nõutava teavitamise.
- 45 Seda küsimust ei ole direktiivis reguleeritud, kuid arvesse tuleb võtta direktiivi artikli 10 lõikes 1 ja harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud tõhusa õiguskaitsevahendi tagamise nõuet ning võrdväarsuse põhimõtet.
- 46 Eelotsusetaotluse esitanud kohus menetleb VB suhtes alustatud kriminaalaja süüdistuse esitanud ja süüdistajaks oleva prokuröri ning advokatuuri nimetatud ja kohtu poolt *ex officio* määratud kaitsja osavõtul; viimane kaitseb puuduva VB huve. Riigisisese õiguse kohaselt tuleb kõik kohtuotsused, mis võivad mõjutada puuduva VB õigussfääri, teha pärast prokuröri ja VB kaitsja ärakuulamist. Eesmärk on, et nad esitaksid oma seisukohad ja nõuaksid seejuures menetlus- ja materiaalsoõigusnormide järgimist. Prokurör kaitseb seaduslikkust, olenemata sellest, kas see on puuduva VB kasuks või kahjuks, samal ajal kui tema kaitsja kaitseb ainult VB õigusi ja huve, tuues välja kõik tema kasuks rääkivad asjaolud. Nii prokurör kui ka kaitsja võivad esitada kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse.
- 47 See võib viia järelduseni, et kohtuotsus, mis puudutab liidu õiguses tunnustatud õiguse – nimelt õiguse saada direktiivi 2016/454 artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt teatavat teavet – tagamist, tuleks – arvestades puuduvale VB-le tõhusa kaitse tagamist ning võrdväarsuse põhimõtet – teha samadel tingimustel nagu kohtuotsused, mis puudutavad ainult riigisiseses õiguses tunnustatud VB õigust menetluses osaleda. See tähendab, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks tegema otsuse pärast menetlusosaliste ärakuulamist.
- 48 **Viienda küsimuse esimese alaküsimuse põhjendus:** Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teine lause koostoimes esimese lausega sätestab, et kui

süüdistatava suhtes tehakse süüdimõistev otsus tagaselja, ilma et artikli 8 lõike 2 tingimused oleksid täidetud, on isikul „võimalu[s] asjaomane otsus vaidlustada ja õigu[s] taotleda artikli 9 kohaselt uut kohtulikku arutelu või muud õiguskaitsevahendit“.

- 49 Normi võib tõlgendada nii, et see viitab kahele eraldiseisvale ja teineteisest sõltumatule õigusele. Esimene on õigus esitada apellatsioonkaebus kõrgema astme kohtule (enne süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist) ja teine on õigus uuele kohtulikule arutamisele või muule õiguskaitsevahendile (pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist). Seda järeldust toetab [direktiivi 2016/343 bulgaariakeelse versiooni artikli 8 lõike 4 teises lauses sisalduv] mõiste „обжалва решението“ („esitada otsuse peale apellatsioonkaebus“) [*tlk märkus*: eestikeelses versioonis on kasutatud pelgalt sõnastust „otsus vaidlustada“]), mida kasutatakse ainult juhul, kui kohtuotsus vaidlustatakse kõrgema astme kohtus 15 päeva jooksul pärast otsuse tegemist ja enne otsuse lõplikuks muutumist. Seda mõistet ei kasutata seoses lõplike kohtuotsuste vaidlustamisega.
- 50 Sätet võib tõlgendada ka nii, et sellega on ette nähtud õigus, millel on kaks toimet, nimelt õigus vaidlustada lõplik kohtuotsus, kusjuures vaidlustamine viib direktiivi 2016/343 artiklis 9 sätestatud õiguskaitsevahendite kohaldamiseni. Seda tõlgendust toetavaid argumente võib leida direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 1 ja lõike 4 teise lause sätete võrdlemisel. Pooleli oleva menetluse, sealhulgas apellatsioonimenetluse ajal kohaldatakse direktiivi artikli 8 lõiget 1, mis tagab süüdistatava õiguse menetluses osaleda. Alles siis, kui menetlus on jõustunud tagaseljaotsusega lõpetatud, saab hinnata, kas direktiivi artikli 8 lõike 2 tingimused olid täidetud, ja juhul, kui need olid täitmata, tagada direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohase teavitamise. Lisaks sellele võib direktiivi artikli 8 lõike 4 esimese lause kohaselt tagaseljaotsust nii teha kui ka täitmisele pöörata, mis tähendab, et see muutub lõplikuks, kuna täitmisele saab pöörata ainult lõplikke kohtuotsuseid, ja see tähendab, et kõrgema astme kohtule esitatud apellatsioonkaebus on tagaselja süüdi mõistetud isiku kinnipidamise ja direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohase teavitamise ajal kas lõpetatud või välistatud.
- 51 **Viienda küsimuse teise alaküsimuse põhjendus:** Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt on liikmesriigid kohustatud korraldama oma kohtusüsteemi nii, et isikut, kes on tagaselja süüdi mõistetud, ilma et artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused oleksid täidetud, teavitatakse pärast seda, kui ta on karistuse täitmisele pööramise eesmärgil kinni peetud, teatavatest õigustest seoses uue (täieliku või osalise) kohtuliku arutamisega. Kahtlemata saab teda teavitada ainult nendest õigustest, mis tal on – ja mis tulenevad talle direktiivist. Seega tekib küsimus, millised on selle isiku õigused tema kinnipidamise ajal, millest tuleb teda teavitada.
- 52 Võimalik on eeldada, et tagaselja süüdi mõistetud isikul on sel ajal tunnustatud õigus uuele kohtulikule arutamisele kooskõlas direktiivi 2016/343 artikliga 9. Järelikult tuleks talle teada anda, et uut kohtulikku arutamist võimaldatakse talle ainult siis, kui ta esitab asjaomase taotluse.

- 53 Samuti on võimalik eeldada, et tagaselja süüdi mõistetud isikul on õigus taotleda uut kohtulikku arutamist, ja et tema taotluse alusel hinnatakse hiljem, kas uue kohtuliku arutamise korraldamiseks on alust ja tehakse vastav otsus. Kui tema taotlus selle otsusega rahuldatakse, korraldatakse tagaseljaotsusega süüdi mõistetud isikut puudutavas asjas uus kohtulik arutamine. Järelikult tuleks isikut teavitada, et tal on direktiivi 2016/343 artikli 9 kohaselt õigus taotleda uut kohtulikku arutamist.
- 54 Esimese eelduse kasuks rääkivad argumendid: kriminaalasja kohtulik arutamine, mis toimub süüdistatava osavõtuta, ilma et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused oleksid täidetud, rikub süüdistatavale lõikest 1 tulenevat õigust menetluses isiklikult osaleda. Siiski on võimalik, et selline kohtulik arutamine viiakse läbi ajutise meetmena ja selle tulemusel tehakse süüdimõistev otsus, mis hõlmab ka tagaseljaotsuse täitmisele pööramist (direktiivi artikli 8 lõike 4 esimene lause), ning et tagaselja süüdi mõistetud isik peetakse karistuse täitmisele pööramiseks kinni (direktiivi artikli 8 lõike 4 teine lause). See on võimalik ainult seetõttu, et tagaseljaotsuse vastu on ette nähtud tõhus õiguskaitsevahend, nimelt õigus (täielikule või osalisele) uuele kohtulikule arutamisele. Sellest tulenevad järgmised järeldused seoses harta artikli 47 esimese lõiguga: – kuna tagaseljaotsuse tegemise ajal on selge, et direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud nõuded ei ole täidetud, on kõik tingimused selleks, et tunnustada direktiivi artikli 9 kohast õigust uuele kohtulikule arutamisele, juba täidetud; – direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohasel teavitamisel on juba olemuslikult eesmärk taastada rikutud õigus menetluses isiklikult osaleda; kasutatava õiguskaitsevahendi tõhususe nõue, mis on sätestatud direktiivi artikli 10 lõikes 1 ja harta artikli 47 esimeses lõigus, võimaldab teavitada tagaselja süüdi mõistetud isikut tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele, mida ta saab kasutada algusest peale.
- 55 Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teine lause ja artikkel 9 näevad samuti ette õiguskaitsevahendi tagaseljamenetluse vastu. Viidatud sätteid tuleks tõlgendada nii, et see õiguskaitsevahend peab vastavalt direktiivi artikli 10 lõikele 1 ja harta artikli 47 esimesele lõigule olema tõhus. Viidatud sätteid ei näe siiski ette edasist menetlust, mis peaks toimuma pärast seda, kui isikut, kes on süüdi mõistetud tagaselja, ilma et artikli 8 lõike 2 tingimused oleksid täidetud, on teavitatud tema õigusest otsus vaidlustada ja taotleda uut kohtulikku arutamist, ja mille käigus tuleks hinnata esitatud taotluse põhjendatust. Samuti puudub viide riigisisesele õigusele. Seega ei ole selline edasine menetlus vajalik. Kui see oleks vajalik, oleks tõhusa õiguskaitsevahendi kättesaadavaks tegemise nõue ajendanud seadusandjat sätestama selle direktiivi artiklis 8 või 9. Uus, täiendav menetlus uue kohtuliku arutamise õiguse tunnustamiseks ei ole seega vajalik, kuna direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohaselt antav teave just nimelt puudutab juba tunnustatud õigust uuele kohtulikule arutamisele.
- 56 Ka direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teine lause nõuab, et tagaselja süüdi mõistetud isikut tuleb teavitada kahest asjaolust: esiteks tema õigusest otsus vaidlustada (st väljendada, et ta ei ole sellega nõus) ja teiseks tema õigusest

taotleda pärast kõnealust vaidlustamist uut kohtulikku arutamist või muud õiguskaitsevahendit (et saada kõnealusele vastu olemisele vastav õiguskaitsevahend). Seda teist teavitamist saab selgitada ainult juba tunnustatud õigusega uuele kohtulikule arutamisele, kuna see on vajalik esimeseks teavitamiseks, omistades sellele toime.

- 57 Kui isikul, kes on süüdi mõistetud tagaselja, ilma et direktiivi artikli 8 lõike 2 tingimused täidetud oleksid, oleks ainult õigus taotleda uut kohtulikku arutamist ja selle taotluse põhjendatust eraldi hinnataks, siis piisaks, kui isikut teavitatakse üksnes tema õigusest otsus vaidlustada. Harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud tõhusa õiguskaitsevahendi kättesaadavaks tegemise nõue oleks sidunud selle vaidlustamise sisu just vaidlustamisega selles kohtus, kes peaks otsustama vaidlustamise põhjendatuse üle. Järelikult ei olnud vaja lisaks teatavaks teha, et tal on õigus taotleda uut kohtulikku arutamist (ja et tema taotluse põhjendatust tuleb eraldi kontrollida).
- 58 Teise eelduse kasuks rääkivad argumendid: see eeldus on kooskõlas tagaseljaotsuse vastu kaitset pakuva riigisisese mudeliga. Selle puhul arutab kohus asja süüdistatava osavõtuta, tegemata enne kindlaks, milline on süüdistatava puudumise laad – kas see vastab direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 2 tingimustele või mitte. Selle kohaselt on tagaselja süüdi mõistetud isikul õigus taotleda menetluse uuendamist, kusjuures taotluse põhjendatust hinnatakse eraldi menetluses.
- 59 **Kuuenda küsimuse põhjendus:** Direktiivi 2016/343 artikli 9 esimene lause teeb isikule, kes on tagaselja süüdi mõistetud, ilma et direktiivi artikli lõike 2 tingimused täidetud oleksid, kättesaadavaks õiguskaitsevahendid tagaseljamenetluse vastu. Olemas on kaks õiguskaitsevahendit: õigus „uuele kohtulikule arutelule“ või õigus „muule õiguskaitsevahendile, mis võimaldab kohtuasja, sealhulgas uued tõendid, uuesti sisuliselt läbi vaadata, mis võib viia algse otsuse tühistamiseni“.
- 60 On tähelepanuväärne, et nõuded teatud sisule ja teatud tulemusele on esitatud ainult seoses teise võimalusega „õigus muule õiguskaitsevahendile“ [*tlk märkus:* see ei kehti direktiivi eestikeelse versiooni artikli 9 esimese lause suhtes, kuna seal viitab sidesõna „mis“ nii õigusele uuele kohtulikule arutamisele kui ka õigusele muule õiguskaitsevahendile], nimelt seoses võimalusega kohtuasi uuesti läbi vaadata ja selgitada välja uued faktilised ja õiguslikud asjaolud. Esimese võimaluse puhul, milleks on võimalus taotleda „uut kohtulikku arutamist“, see nõue ei kehti, kuna kõnealused võimalused on kohtumenetluse oluline tunnus.
- 61 Mõlema võimaluse puhul on direktiivi 2016/343 artikli 9 teises lauses sätestatud nõue, et süüdistatavale tuleb anda tõhus õigus menetluses osaleda.
- 62 Lõppkokkuvõttes on seega direktiivi 2016/343 artikli 9 esimeses lauses ette nähtud mõlema võimaluse puhul sellel kohtul, kus toimub uus kohtulik arutamine süüdistatava osavõtul, võimalik teha asjas sisuline otsus – kas uus kohtuotsus

(esimene võimalus) või vana tagaseljaotsuse õiguspärasust puudutav otsus, mis võib viia ka selle tühistamiseni (teine võimalus).

- 63 Direktiivi 2016/343 artikkel 9 puudutab üksnes õigust uuele kohtulikule arutamisele, mistõttu võib eeldada, et teise võimaluse puhul on tegemist teatud liiki uue kohtuliku arutamisega.
- 64 Seega tekib küsimus, kas direktiivi 2016/343 artikli 9 esimeses lauses ette nähtud teist võimalust tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab õiguslikku võimalust kriminaalmenetlust uuendada, mille puhul säilitab osa juba tehtud menetlustoimingutest, sealhulgas võimalik sisuline tagaseljaotsus oma õigusliku tähenduse, kuid tagaselja süüdi mõistetud isikule antakse võimalus osaleda tulevastes menetlustoimingutes ja kasutada nende toimingute raames täies ulatuses direktiivi artikli 8 lõikes 1 sätestatud õigust osaleda isiklikult kohtulikult arutamisel ning kõiki muid riigisisest ja liidu õigusest tulenevaid õigusi; lõppkokkuvõttes esineb võimalus sisuline tagaseljaotsus (kui selle õiguslik tähendus on säilinud) läbi vaadata ja vajaduse korral see tühistada, seda muuta või see muutmata jätta.
- 65 **Seitsmenda küsimuse põhjendus:** Riigisisene õigus näeb ette, et tagaselja süüdi mõistetud isik peab isiklikult ilmuma kohtusse, kes vaatab tema osavõtul läbi tema taotlust uuele kohtulikule arutamisele. Isiklik ilmumine on taotluse sisulise läbivaatamise tingimus. Kui isik kohtusse ei ilmu, siis menetlus lõpetatakse ja taotletud kaitset ei anta.
- 66 Riigisisene õigus näeb seega direktiivi 2016/343 artikli 9 kohase õiguse teostamiseks ette uue täiendava nõude, mida viidatud säte ei sisalda. Tekib küsimus, kas see on kooskõlas direktiiviga kehtestatud kaitsesüsteemiga, sest see muudab selle süsteemi märkimisväärselt keerulisemaks.
- 67 Seetõttu tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas juhul, kui ta tagab direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teise lause kohase teavitamise, peab ta võtma meetmeid, et teatada VB-le ka sellest, et juhul kui ta ei ilmu kohtusse, kellele ta on esitanud taotluse korraldada uus kohtulik arutamine tema osavõtul, siis tema taotlust läbi ei vaadata ja süüdimõistev tagaseljaotsus muutub lõplikuks. Kohustus tagada selline teavitamine kehtib siiski ainult juhul, kui kõnealune tingimus on kooskõlas liidu õigusega.
- 68 Euroopa Kohus on esitanud oma seisukohad sarnastes küsimustes: 12. märtsi 2020. aasta kohtuotsus C-659/18 (EU:C:2020:201) ja 22. juuni 2023. aasta kohtuotsus C-823/21 (EU:C:2023:504). Euroopa Kohus on märkinud, et liikmesriigil ei ole lubatud kehtestada lisatingimusi, mida ei ole liidu õiguses ette nähtud ja mis takistavad saavutamast eesmärki tagada tegelik, lihtne ja kiire juurdepääs kaitsjale või rahvusvahelise kaitse andmise menetlusele. See käsitlusviis jääb loogiliselt kehtima ka juhul, kui tegemist on muu õigusega, nimelt direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 1 kohase õigusega osaleda isiklikult kohtulikult arutamisel.

- 69 **Kaheksanda küsimuse põhjendus:** Tekib küsimus, kas direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 ja artikli 9 kohaselt tagaseljamenetluse vastu ette nähtud õiguskaitsevahendeid saab samavõrra kasutada nii süüdimõistva kui ka õigeksmõistva otsuse puhul. Küsimus on asjakohane, kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus võib teha otsuse, millega VB õigeks mõistetakse.
- 70 Direktiivi 2016/343 põhjenduses 37 ja artikli 8 lõikes 2 viidatakse võimalusele, et kohtulik arutamine toimub süüdistatava osavõtuta, mille tulemusena tehakse „otsu[s] [...] süü või süütuse üle“. Viidatud sätted puudutavad aga direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimusi, mille kohaselt puudub tagaselja süüdi mõistetud isikul õigus uuele kohtulikule arutamisele.
- 71 Direktiivi 2016/343 põhjenduse 39 esimeses lauses ja artikli 8 lõikes 4, milles viidatakse tagaselja süüdi mõistetud isikutele, kelle käsutuses on tunnustatud õiguskaitsevahend tagaseljamenetluse vastu, on aga nimetatud ainult „otsust“. Võib eeldada, et see tähendab põhjenduses 37 ja artikli 8 lõikes 2 nimetatud otsust, see tähendab „otsu[st] [...] süü või süütuse üle“, kuid eeldada võib ka seda, et see tähendab ainult otsust süü üle.
- 72 Direktiivi 2016/343 põhjenduse 39 teises lauses ja artikli 8 lõikes 4 on mainitud süüdi mõistetud isiku kinnipidamist, mis viitab sellele, et tegemist on üksnes süüdimõistvate kohtuotsustega. Samamoodi on artikli 8 lõikes 3 (mis viitab lõike 2 tingimustele) mainitud kohtuotsuse täitmisele pööramist ja täitmisele saab pöörata ainult süüdimõistvat kohtuotsust.
- 73 Seega esineb kahtlus, kas juhul, kui VB suhtes tehakse tagaselja õigeksmõistev otsus ja leitakse, et ta ei ole süüdi, on tal direktiivi 2016/343 artikli 9 alusel õigus uuele kohtulikule arutamisele või muule õiguskaitsevahendile või kas eelotsusetaotluse esitanud kohus peab sellisel juhul tagama direktiivi artikli 8 lõike 4 teise lause kohase teavitamise.
- 74 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu seisukoht**
- 75 Riigisisene õigus – NPK artikkel 423 – näeb ette õiguskaitsevahendi süüdistatava suhtes tehtud süüdimõistva otsuse vastu, kui süüdistatava õigust osaleda kohtulikul arutamisel on rikutud. Eelkõige on VB-l vastavalt eelotsusetaotluse esitamise ajal tuvastatud põhikohtuasja asjaoludele õigus uuele kohtulikule arutamisele ja seda nii riigisisese kui ka liidu õiguse alusel.
- 76 Riigisisene õigus ei näe siiski ette piisavalt tõhusat õiguskaitsevahendit tagaseljamenetluse vastu. Nimelt ei näe see ette tagaselja süüdi mõistetud isiku teavitamist talle kättesaadavatest õiguskaitsevahenditest. Eelkõige ei anta sellist teavet talle ajal, mil ta mõistetud vabadusekaotusliku karistuse kandmise eesmärgil kinni peetakse.
- 77 Järelikult näeb riigisisene õigus küll ette direktiivi 2016/343 artiklis 9 sätestatud kaitse, kuid ta ei tee seda viisil, mis võimaldaks tagaselja süüdi mõistetud isikul kasutada seda õigust asjakohaselt ja tõhusalt, nagu on nõutud direktiivi artikli 10

lõikes 1. Eelkõige ei ole tagatud direktiivi artikli 8 lõike 4 teises lauses sätestatud kaitsestandard, mille kohaselt teavitatakse isikut, kes on tagaselja süüdi mõistetud, ilma et direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused oleksid täidetud, tema õigusest uuele kohtulikule arutamisele juba tema kinnipidamise ajal.

- 78 NPK artiklis 423 sätestatud riigisisene õigusnorm on piisavalt tõhus õiguskaitsevahend üksnes juhul, kui tagaseljaotsuse teinud kohus asus seisukohale, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused on täidetud, mistõttu ei taganud ta direktiivi artikli 8 lõikes 4 ette nähtud asjaomast teavitamist. Sellisel juhul saab tagaselja süüdi mõistetud isik tagaseljaotsuse teinud kohtu seisukoha pärast enda kinnipidamist vaidlustada just NPK artikli 423 kohases menetluses. See menetlus oleks direktiivi artikli 10 lõike 1 kohane menetlus, mille eesmärk on pakkuda tagaselja süüdi mõistetud isikule kaitset tagaseljaotsuse teinud kohtu eksliku hinnangu vastu nii osas, mis puudutab süüdistatava puudumise laadi (kas direktiivi artikli 8 lõike 2 järgi või mitte), kui ka osas, mis puudutab süüdimõistvat tagaseljaotsust ennast.
- 79 Kuna aga süüdistatava osavõtuta toimuval kriminaalasja kohtulikule arutamisel üldse ei uurita, kas direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 nimetatud tingimused on täidetud, näib NPK artikli 423 mehhanismi kasutamine ainsa õiguskaitsevahendina tagaseljamenetluse vastu ebapiisava, ebaproportsionaalse ja ebatõhusana, kuna direktiivi artikli 8 lõike 4 teises lauses nõutavat teavitamisstandardit ei ole täidetud.
- 80 Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 4 teises lauses ette nähtud teavitamist nimelt ei toimu. See piirab oluliselt õiguse uuele kohtulikule arutamisele tõhusust, olgugi et see on riigisiseses õiguses ette nähtud. See on nii, kuivõrd esineb võimalus, et isik, kes on tagaselja süüdi mõistetud, ilma et direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused oleksid täidetud, ei saa kunagi teada, et tal on õigus uuele kohtulikule arutamisele, kuna teda ei ole teavitatud ei otsusest, millega ta süüdi mõisteti, ega õigusest uuele kohtulikule arutamisele. Selle tõttu langeb tagaseljaotsuste vastu olemas oleva õiguskaitse tase märkimisväärselt.